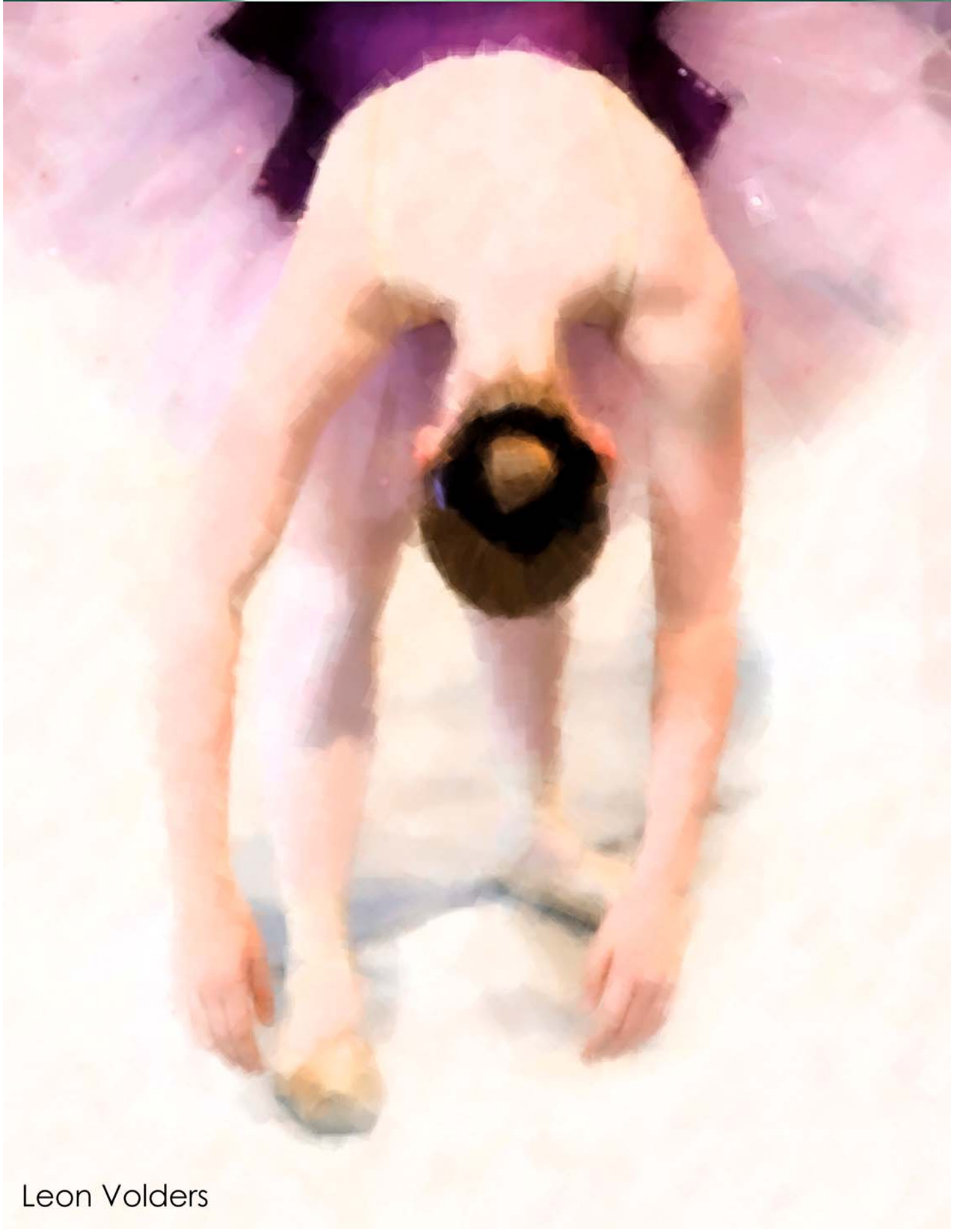

DIGITAAL LICHTDRUKMAAL

een initiatie in de digitale fotografie

Leon Volders

Deel I: Inleiding

1. We gaan digitaal!

Men zegt al eens dat mensen logisch denkende wezens zijn. Ik neem dus aan dat je een digitaal fototoestel hebt, of dat je van plan bent er een aan te schaffen. Anders zou je waarschijnlijk deze cursus niet in handen nemen. Bravo, hoera en zo.

Nu heb ik nogal wat professionele interesse in de redenen waarom mensen iets doen. Dus is mijn eerste vraag altijd: waarom? Waarom een digitaal toestel? Omdat iedereen er een heeft? Omdat ze altijd maar goedkoper worden? Omdat je denkt dat je er betere foto's mee gaat maken? Of misschien omdat al die nieuwe mogelijkheden van het digitaal fotograferen je intrigeren, omdat je er meer van wil weten, omdat je een uitweg zoekt voor je creativiteit. Als het een van die laatste redenen is, dan gaan we nog dikke vrienden worden.

Maar waarom wil iedereen dan plots digitaal gaan werken? En wat is dan het omgekeerde van digitaal? In het Frans spreken ze van numérique en argentique, en dat maakt niemand wijzer. Maar ja, de Fransen spreken van ordinateur in plaats van computer, en van logiciel in plaats van software of programma. Daar hebben we dus niet veel aan.

Met mijn bekend slecht karakter ben ik eens gaan rondvragen in mijn kennissenkring wat 'digitaal' eigenlijk wil zeggen. En hoe we dan de vroegere toestellen moeten noemen, uit de tijd dat we nog naar het vogeltje moesten kijken.

En zie, ze wisten het niet. Maar achter mijn rug tikten ze wel op hun voorhoofd: rare jongens, die fotografen.

Zeg nu zelf, een cursus digitale fotografie volgen en niet weten wat het is, dat is vragen om problemen. Je krijgt dan van die merkwaardige conversaties:

- *“Wat doe jij tegenwoordig?”*
- *“Ik volg een cursus digitale fotografie”*
- *“Ha, en wat is dat eigenlijk?”*
- *“Ik zou het absoluut niet weten, maar het is wel interessant...”*

Die schande wil ik je besparen. En dus gaan we even wat theorie geven.

Het woord digitaal komt van het Latijnse digitus, dat vinger betekent. Aha, vingerfotografie, nu weten we al heel wat meer! Maar nee! Wat doen we met onze vingers? Tellen bijvoorbeeld. Vandaar dat het woord digit het Engelse woord voor cijfer is. Het heeft dus iets met cijfers te maken, en dan liefst met gehele getallen, want tellen met kwart vingers is niet echt gemakkelijk. En nu begrijpen we ook dat Franse numérique, want dat gaat ook over getallen.

Het tegenovergestelde van digitaal is analoog, wat zoveel betekent als evenredig.

Als ik zover kom, zie ik gewoonlijk overal verwonderde gezichten: “We dachten dat het over fotografie zou gaan”. Nog even geduld, hou je voeten op de pedalen, we raken er wel.

Denk eens aan een oud uurwerk. Dat werkt doordat je een veer opwindt en die spanning wordt via radertjes overgezet op de wijzers. En die gaan heel geleidelijk vooruit. Eigenlijk zie je de minutenwijzer nauwelijks bewegen, tenzij je heel goed toekijkt. Hoe meer de tijd verstrijkt, hoe meer de minutenwijzer langzaam verder beweegt. Dit 'hoe meer... des te meer...' noemt men evenredigheid of analogie. Een mechanisch uurwerk werkt dus analoog.

En kijk dan eens naar een digitaal uurwerk. Vaak werkt dit met cijfers. Een hele tijd merk je niets, en dan plots verspring een getal en zijn we een minuut verder. Een digitaal toestel werkt dus met kleine stapjes, zonder dat er tussenwaarden mogelijk zijn. De snelheidsmeter van je auto is misschien analoog: hoe meer gas je geeft, des te verder wijkt de wijzer uit. Hij kan ook digitaal zijn: je springt dan van 130 op 131 (maar niet op 130.27) per uur. En even later heb je een bekeuring wegens te snel rijden.

Dus: bij analoog meten zijn de gradaties in principe niet merkbaar. Bij digitaal meten bestaan er kleine stapjes, die zelf niet meer onderverdeeld kunnen worden: het toestel gaat met een sprongetje van het ene niveau naar het andere. De roodweergave van een digitaal foto toestel kan bijvoorbeeld alle gehele waarden tussen 0 en 255 aannemen, maar niet 220,11.

Gaap! Echt wereldschokkend! Hier zaten we op te wachten. Mis, mis en mis. Want dat verschil is heel belangrijk. Ik geef een hint: ook een computer werkt digitaal, met enen en nullen en niets daartussen. Computers en digitale camera's zijn als het ware voor elkaar geschapen. Daar komen we nog op terug.

Je had het al kunnen vermoeden: digitaal werken heeft nog heel wat meer voordelen. Laat ons ze even op een rijtje zetten.

- Goedkoper in het gebruik: geen films en ontwikkelkosten meer.
- Goedkoper, sneller, veelzijdiger en aantrekkelijker in de verspreiding: via e-mail, websites, fotoservers, televisie of PC ...
- Onmiddellijk resultaat: niet wachten op ontwikkelen en afdrukken van films
- Veel goedkoper per opname: geheugenkaartjes kunnen steeds opnieuw gebruikt worden.
- Onmiddellijke feedback: een onderbelichte opname kan direct worden overgedaan. Je ziet ook meteen waar je fout bent geweest.
- Postprocessing mogelijk met effecten die vroeger in een donkere kamer ondenkbaar waren.
- Kwaliteit evenaart thans die van de klassieke fotografie.
- Meer elektronische bedieningsmogelijkheden, beeldschermpjes met menu's, fotobeeld, terugblik en informatie, meer technische snufjes zoals draadloze beeldoverbrenging, ingebouwde GPS, ...
- Bij digitale fotografie wordt een hele set gegevens over de opname mee in het bestand opgenomen, de zgn. *exit* en *IPTC*-data. Zo kan je later ook nog precies nagaan hoe en in welke omstandigheden de foto werd gemaakt of wie de auteur is.

En er zijn nadelen. Zo is het leven. Merkwaardig genoeg worden de nadelen met de dag minder. Zo was de beeldkwaliteit van de eerste toestellen ronduit lamentabel. Evenals de afdrukken op de eerste fotoprinters. Maar foto's van (semi) professionele digitale reflextoestellen kunnen thans de vergelijking met de traditionele opname doorstaan. En het vraagt een expert om een digitale print en een traditionele foto uit elkaar te kunnen houden. Met de tijd is niet alleen de kwaliteit verbeterd, maar ook zijn de toestellen heel wat goedkoper geworden.

En dat Franse argentique dan? Dat slaat op het zilver (argent) dat we in films en fotopapier terugvonden in de donkere kamerperiode.

2. Eerst de camera, dan het fotograferen.

En dus wordt het hoog tijd dat we het eens over foto toestellen hebben. Want de keuze is groot en een verkeerde koop leidt tot ergernis en weggegooid geld. Het komt er dus in de eerste plaats op aan de juiste camera te kiezen.

Voor de dagdagelijkse gebruiker die alleen maar leuke snapshots wil maken van zijn vakantie, zijn er de compacte toestelletjes. Vaak worden ze aangeduid als "point and shoot" (mikken en klikken). Prijzen starten al zowat vanaf 100€, maar het is aangeraden toch iets meer te spenderen. Wat verwachten we van een typisch model?

Het heeft weinig zin om geld uit te geven aan een cameraatje dat niet minstens 4 megapixels (4 miljoen beeldpunten) heeft, en een optische zoom van 3x. Hier blijven we even bij stilstaan. Vele goedkope toestellen worden nog steeds geleverd met alleen een digitale zoom. Dat heeft niets te maken met inzoomen, maar alles met het kunstmatig opblazen van het beeld. Het spreekt vanzelf dat dit geen kwaliteit oplevert. Geen digitale, maar wél optische zoom dus. Het kan nog erger: sommige heel goedkope spullen komen zonder geheugenkaartje. Je kunt dan slechts enkele foto's maken met het ingebouwde geheugen.

Wat we ook niet willen missen is een verbinding met de PC en televisie. En een ingebouwde flits, al levert die vaak minder mirakels dan de grot van Lourdes. Laat ons afspreken dat je voor het (zeer) lichte werk zeker niet meer dan 200€ mag uitgeven.

Maar in dit benedensegment bestaan er ook de betere camera's. Die geven meer kwaliteit, voor een prijsje. Vaak 5 tot 7 megapixels, een beter objectief met meer lichtsterkte, meer programma's en uitbreidingsmogelijkheden. Hiervoor betaal je dan hoogstens 500€.

Maar wat als je opgescheept zit met dat handige kleine cameraatje dat het op de TV-shop zo goed deed, en achteraf een waardeloos ding bleek te zijn? Weggooien is zonde. Als je het aan je ergste vijand niet zou toewensen, dan verkoop je het zeker al niet aan een vriend. Een tip: geef het aan uw jongste. Die heeft er nog veel plezier aan, want ze imiteren natuurlijk graag hun papa of mama. En als hij per ongeluk in de visvijver valt - de camera, niet uw kleuter - is de wereld er alleen maar beter op geworden.

Voor wie meer wil zijn er de zogenaamde prosumers, met als top de bridgetoestellen. Het woord prosumer is een samentrekking van 'professional consumer' en het zegt dus niets, want het is pure marketing. Hoogstens wijst het erop dat we hier met een camera te maken hebben die zich tussen het gewone gebruikers- en het professionele segment bevindt. Een soort overbrugging dus, vandaar ook de naam 'bridge' (je dacht toch niet dat je ermee kon kaarten?)

Op het gebied van beeldkwaliteit ontlopen deze toestellen elkaar niet zoveel. Het verschil zit hem in tal van details die eigen zijn aan het toestel. Het ene legt de nadruk op enorme zoom, het andere op lichtsterkte, nog een ander op vormgeving.

Maar geen enkele camera in deze categorie maakt eigenlijk slechte foto's. Dat doet de fotograaf wel.

Het toestel is dan ook niet meer waard dan de man die er achter staat (al wil ik de eerste huwelijksreportage die met een GSM-camera is gemaakt nog zien). En met deze cursus gaan we van de man of vrouw achter de fotocamera in staat stellen zeer behoorlijke foto's af te leveren.

In deze klasse kosten de camera's doorgaans tussen de 300 en de 800€. Voor die prijs heb je tussen 5 en 10 megapixels, betere functionaliteit en constructie, een beter objectief – soms zelfs verwisselbaar – hogere gevoeligheid en betere, vooral snellere, prestaties.

En zo komen we bij de toestellen voor gevorderden. Op het eerste zicht denk je dan aan een digitale spiegelreflexcamera of DSLR. Maar we vinden hier ook toestellen als de Leica M8, die zowat 4000€ kost, geen DSLR is, maar toch bij vele professionele fotografen in de smaak valt.

De DSLR krijgt een steeds groter marktaandeel. Dat komt omdat het apparaat zo veelzijdig is: verwisselbare lenzen, externe flitsers, geschikt voor alle soorten opdrachten binnen en buiten de studio en een heel gamma van extra's: afstandsbediening, hoge gevoeligheid, snelle reactietijd, rechtstreekse koppeling aan PC, ... noem maar op. Een belangrijk voordeel blijft dat je in feite door de lens kijkt en je dus precies ziet wat je op de foto krijgt, ongeacht welke filter of objectief je gebruikt. Dat doet een compactje natuurlijk ook via zijn beeldschermje, maar dan alleen voor zijn eigen lens. De verwisselbare objectieven van een DSLR bieden daarnaast voor elke situatie de gepaste lichtsterkte en brandpuntsafstand en ook nog vaak automatische scherpstelling en beeldstabilisatie. Over al die termen gaan we later nog lekker keuvelen.

Zijn er dan geen nadelen bij het gebruik van de DSLR? Toch wel. Je koopt geen toestel, maar een systeem en op lange termijn is dat niet goedkoop. Verder is de combinatie van een DSLR met zijn lenzen vaak zwaar of op zijn minst omvangrijk: niet iets om in je broekzak te stoppen. Het ergerlijkst is echter het stof dat onvermijdelijk bij het wisselen van de lenzen op je beeldvlak (sensor) terecht komt.

Ondanks deze kleine nadelen, kent de DSLR toch een fenomenaal succes. Zelfs in die mate dat er ook in deze groep drie subgroepen zijn ontstaan: de spiegelreflex voor beginners, voor de gevorderde en de professional. Bij sommige merken zie je dat al aan het typenummer. Canon bijvoorbeeld geeft zijn professionele toestellen slechts 1 cijfer in het typenummer, bijvoorbeeld EOS 1D, 1Ds, 5D... De camera's voor gevorderden hebben twee cijfers: EOS 20D, 30D, ... En die voor de beginner hebben 3 cijfers, zoals de EOS 350D en de 400D.

In dit marktsegment lopen de prijzen van zowat 700€ tot 8000€. Aan de top staan dan apparaten als de Canon 1DsMkII, met een zeer dure full frame sensor en bijbehorende kostbare objectieven. Dit toestel is tropenbestendig en spatwaterdicht. Verder is het zeer stevig – en zwaar – uitgevoerd en duidelijk ontworpen voor intensief gebruik. De sensor heeft 16,7 miljoen beeldpunten en is daarmee voorlopig nog koploper.

Foto 1 De Canon EOS 1DsMkII, het vlaggenschip van de digitale reflextoestellen.

Is dat de absolute spits, of kan het nog beter? Wat dacht je van een Hasselblad H3D? Dat is een middenformaat camera – in de absolute bovenklasse – die je zo'n 40.000€ armer maakt. En dat is zonder objectief! Hij houdt het digitaal record van 40 megapixels, al bestaan er bijzondere en totaal onbetaalbare camera's voor wetenschappelijke toepassingen die nog meer aankunnen. Maar dat valt buiten het bestek van deze cursus.

Intussen tuiten je oren, tranen je ogen, en zie je door de bomen het bos niet meer. Welke camera is voor jou nu het best geschikt?

Dat kan niemand je vertellen. In het bijzonder hangt het er van af wat je met dit toestel wil gaan doen. Sportfotografie stelt nu eenmaal andere eisen dan huwelijksreportages of studiowerk. Wil je gewoon een gezinscamera, die mee op vakantie en schoolreis kan, dan volstaat een compactje ruimschoots. Wil je concertopnamen gaan maken, dan kom je daar al niet meer mee toe en ben je beter af met een spiegelreflex. En als je echt op grotere schaal aan huwelijksfoto's wil beginnen, dan moet je weten dat je minstens twee toestellen nodig hebt (stel dat je toestel het laat afweten, juist bij het jawoord: al eens een lynch mob van zo'n dertig personen bij elkaar gezien?). En die Hasselblad, die voldoet toch uitstekend voor modereportages? Euh, nee, laat maar, dit is een cursus voor beginners.

Maar dat verlegt het probleem. Je wilt bijvoorbeeld een kwalitatief goed toestel, dat je geleidelijk en flexibel wil uitbouwen. Een DSRL dus. Dan heb je meteen de keuze tussen vele tientallen modellen en types. Begin er maar aan!

Hier begint de informatiefase. Als je een goede koop wil doen, en zeker later geen spijt wil krijgen, zorg er dan voor dat je alle informatie verzamelt die beschikbaar is. Kijk op het internet, lees de testverslagen en de kritieken. Op die manier hou je door eliminatie misschien nog een vijftal keuzemogelijkheden over.

Daar tegenover plaats je al je wensen en beperkingen, bijvoorbeeld je budget, de gewenste kwaliteit, bijzondere eisen betreffende snelheid en lichtsterkte, Denk ook eens aan de tweedehandsmarkt, want daar zijn soms enorme koopjes te doen. Spijtig genoeg lopen hier ook veel oplichters rond, dus voorzichtigheid is aangeraden. Niets betalen voor je het apparaat in handen hebt en niet ingaan op spotgoedkope aanbiedingen die je alleen maar een contactadres bieden en waarbij je dan naar een ander adres wordt gevoerd. Want daar staan dan gewoonlijk enkele mensen op je te wachten die je gewoon je geld afnemen en je terug op straat zetten. Ook hier: informeer naar de betrouwbaarheid en ga zeker niet alleen als je de persoon in kwestie niet kent.

Het kan weken duren voor je precies weet wat je wil. En als je er toch niet uitraakt, dan kan je nog altijd de hulp van de computer invoeren. Op mijn site www.chronax.be/nuttig.html staat een programma dat je helpt om de knoop door te hakken. Het heet "Beslis!" en je kan het gratis downloaden. Lees wel eerst grondig de handleiding.

3. We gaan foto's maken

Even geruststellen. Als je begint met fotograferen – en zeker als je met een spiegelreflex werkt – kunnen de eerste resultaten nogal teleurstellend zijn. De foto's zijn te donker of onscherp, er staan afgesneden hoofden op en ontbrekende vingers, of de kleuren lijken en niet op. Ergst van al, je buurman heeft dezelfde foto's genomen en die zien er veel beter uit. Heb je dan toch een miskoop gedaan?

Natuurlijk niet! Je buurman heeft deze cursus gewoon wat eerder te pakken gekregen dan jij! En nu ga je hem inhalen.

Elk toestel heeft wel een automatische stand. Daarin zijn de instellingen zo gekozen dat je het meest kans maakt op een geslaagde foto. Kies voor die stand en hou je nu even alleen bezig met de omkadring van je foto, of zoals ze zeggen: de compositie.

3.1 De compositie

Waarom beginnen we hiermee? Omdat de compositie in hoge mate het succes van je foto bepaalt. Een foto met een goede beeldzetting maar met wat kleine foutjes, zal het steeds halen bij een technisch perfecte foto met een slechte beeldduitsnede.

Bovendien is een goede compositie het makkelijkst om aan te leren omdat je met enkele regels al een heel eind verder raakt. Laat ons eens naar die regels kijken.

3.1.1 De afstand

Uit het oog is uit het hart. Als de rode stip in de verte de liefde van je leven moet voorstellen, dan zal je relatie niet veel betekenen. Liefde zoekt nabijheid.

De eerste regel is dan ook: ga zo dicht mogelijk bij je onderwerp. Zo dicht als je kan. En als je denkt dat je niet dicht kan, doe dan nóg een stap vooruit.

Het onderwerp dichtbij halen doe je op drie manieren: je loopt er naar toe of je gaat inzoomen. Dat laatste is iets interessanter als je die nerveuze stier in de wei wil vastleggen. En je kunt ook nog croppen en uitvergrooten achteraf. In het laatste geval kan je wel pixels, scherpte of beeldkwaliteit verliezen.

Er zijn maar weinig situaties denkbaar waarbij het onderwerp niet aan belang wint als je er de aandacht op vestigt door het dichterbij te brengen. Natuurlijk ga je dit niet doen bij een bergpanorama of een boslandschap. Maar zelfs in die omstandigheden kan het een mooi effect geven als je er ook wat dichtbijopnamen kan tussen mengen.

Op de volgende bladzijde zie je wat er gebeurt als je het onderwerp dichterbij haalt. In dit geval werd cropping gebruikt. Niet alleen haalde dit een stuk van de storende achtergronden – en een stukje van de fotograaf die voor de lens kwam – maar het resultaat is veel dramatischer. De foto spreekt meer, want de twee belangrijkste elementen, het gezicht en de waaier, komen veel meer tot hun recht..

Foto 2 en 3: dus niet zó...

...maar zó

3.1.2 De vlakverdeling

In de compositie speelt de vlakverdeling de voornaamste rol. Het heeft te maken met tal van factoren.

3.1.2.1 Het evenwicht

Zo is er vooreerst het evenwicht. Als alle belangrijke elementen van een foto zich aan één kant bevinden, dan wordt die zijde zwaar benadrukt. Soms is dat effect gewild, maar evengoed kan het de indruk geven dat de foto gaat 'kantelen'.

Foto 4: onevenwicht met het zwaartepunt links.

Op de bovenstaande foto merken we een sterke onevenwicht, maar in dit geval is het effect gewenst. Het geeft sterkte en originaliteit aan de foto, er is een suggestie van verwachting

3.1.2.2 De uitsnede (cropping)

Dan is er de uitsnede. Een deel van een foto kan meer zeggen dan het geheel. Minder is meer, en door weglating kan je soms sterk benadrukken. Als je een geslaagde foto hebt, vraag je dan af of je ze nog sterker, nog meer dramatisch kan maken door de juiste cropping. Het zal blijken dat een goede foto soms twee, drie of meer andere goede foto's in zich draagt. Wat de fotograaf uiteindelijk op papier zet is maar een van de vele mogelijkheden.

De meesten gebruiken cropping alleen om ongewenste beeldelementen uit de foto te weren. Maar er is dus meer, veel meer mogelijk. Een beelduitsnede is prima te combineren met kantelen van het beeld. Zo kun je bijvoorbeeld een model in een diagonaal brengen, wat meer dynamiek, beweging in de foto brengt. Zoals we verder zullen zien, is het brengen van bliklijnen een uitstekende wijze van beeldcomponeren.

Foto 6, 7 en 8: drie varianten van dezelfde foto, met telkens andere uitsnede.

Het belangrijkste nadeel van croppen is dat je beeldinformatie wegsnijt. Dat betekent dus ook dat je voldoende beeldpunten moet overhouden om nog een kwalitatief beeld te bewaren. Dat lukt niet altijd, vandaar onze raad om het beeld al zoveel mogelijk te componeren op het ogenblik van de opname. Fotograferen is observeren en de goede fotograaf 'ziet' de foto, nog voor de opname is gemaakt.

Anderzijds: uitsnijden is geen noodingreep! Merk hoe in bovenstaande foto croppen leidt tot drie verschillende foto's. Bij de eerste valt de diagonaal met de stengel op, die de blik brengt naar de kwetsuur. De tweede legt het accent op het model, de derde op de roos.

Vroeger gebruikte men de guillotine om hoofden af te hakken. Tegenwoordig doen mensen dat met hun foto toestel. Halve hoofden, geen armen of benen, handen die vingers missen... het is ook een vorm van uitsnijden, maar dan een ongewenste.

Ook hiervoor bestaan een paar simpele compositorische regeltjes: snij een foto niet af op een gewricht, maar iets erboven of eronder. Dus niet dwars door de knie of de elleboog. Let tijdens de opname erop dat handen en voeten volledig in beeld komen als je een totaalopname maakt. Die éne missende vinger doet het hele effect van een geweldige foto teniet.

Snij geen hoofden af, tenzij je er een speciale bedoeling mee hebt. En neem deze uitspraak niet letterlijk. Soms kan het best leuk zijn om wat te spelen met je compositie en het resultaat kan dan erg meevallen.

Foto 9: Snij geen hoofden af, tenzij je er een speciale bedoeling mee hebt. Hier een oefeningetje in compositie.

En dan is er een laatste regel in verband met uitsnijden: geef ze de ruimte! Je hebt het wel eens gezien: een fraai modelletje dat naar rechts kijkt, en met haar neus vlak op het kader van de foto terecht komt. Als er geen ruimte is tussen haar gezicht en de rand, dan lijkt het of ze verpletterd wordt. Hetzelfde geldt natuurlijk ook voor modellen die het plafond op hun hoofd zien neerkomen of waarvan de schoenen op de onderrand van de foto kleven. Laat dus een aangename ruimte rond het model, zodat ze niet de indruk geeft in een doosje opgesloten te zitten.

Dit lijkt een beetje in tegenspraak met mijn vorige uitspraak dat je zo dicht mogelijk moet komen. Maar tenzij je werkelijk close-ups wil maken – en zeker bij totaalshots – is die ademruimte echt nodig. Ik heb foto's gezien waarbij ik zelf al naar adem begon te snakken en claustrofobie is me nochtans vreemd.

3.1.2.3 De gulden snede en de twee derde regel

Hoe gaan we ons fotovlak nu vullen? Laat ons eens kijken wat knappe koppen daarover hebben verteld. In de 13de eeuw vond de Italiaanse wiskundige Fibonacci een getallenreeks die een merkwaardige deling opleverde, het zogenaamde getal phi. Als je de getallenreeks 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144, 233, 377.. . bekijkt, dan stel je al vlug vast dat elk getal bestaat uit de som van de twee vorige getallen.

En als je twee opeenvolgende getallen deelt, dan krijg je een quotiënt dat 0,618034.. of 1,618034 bedraagt. Dit getal phi was al veel langer bekend, want de Egyptenaren gebruikten deze verhouding bij de bouw van hun piramiden.

Je mag zuchten, want hier eindigt de les wiskunde. Maar het is een feit dat verhoudingen volgens de regel 0,618034 tot 1 een harmonieus beeld geven. En dus werd deze zogenaamde gulden snede gebruikt in de architectuur (de Dom van Freiburg is helemaal volgens deze verhouding gebouwd), maar ook in de natuur komen we ze regelmatig tegen.

Moeten we nu al onze foto's volgens deze regel gaan nemen? Dat zou nogal bewerkelijk zijn. En fotografen zijn nu eenmaal nuchtere mensen. Omdat 0,62 nogal dicht ligt bij 0,66 ging men dus over tot de zogeheten "twee derde regel".

Wat hebben we daar nu aan? Wel, het is alvast een erg belangrijke regel. Als je een foto met lijnen verdeelt in drie gelijke horizontale en verticale vlakken, dan leveren die lijnen vier "sterke" punten op. Op die sterke punten zet je de belangrijkste beeldelementen. Bij een portret zijn dat bijvoorbeeld de ogen.

Om dezelfde reden zet je de horizon van een landschap nooit pal in het midden. Laat één derde lucht en twee derde water, of – als het om de wolken gaat – twee derde lucht en een derde water of land. Het resultaat zal er veel beter uitzien. In feite herkent men juist de beginners aan het feit dat ze van deze regel nog nooit gehoord hebben.

Foto 10: compositie volgens de gulden snede. De ogen bevinden zich op een van de sterke punten (witte cirkel) en de onderarm ligt horizontaal op één derde.

Vergeet niet dat het oog steeds zoekt naar het meest opvallende punt. En je foto zal minder te zeggen hebben als dat punt ergens anders ligt dan je bedoelde.

3.1.2.4 Lijnenspel en vlakverdeling

Compositorisch is een foto voornamelijk een verdeling van vlakken en lijnen. De wijze waarop deze elementen gezet en gecombineerd worden, bepaalt aanzienlijk de dynamiek van de foto. Wat is dynamiek?

Dynamiek betekent lichtheid, kracht en beweging. Het tegenovergestelde is statiek: een statisch beeld imponeert door zijn zwaarte en zijn onbeweeglijkheid.

Het is dan ook duidelijk dat een dynamisch beeld meer aanspreekt. Het oog volgt de beweging die de foto oproept. Als het oog daarna dan ook nog ergens een rustpunt vindt, dan is de foto mooi uitgebalanceerd. Hierboven gaat de beweging van de blik van de ogen (sterk punt) via de armen naar de handen, waar hij tot rust komt.

Een veel gebruikte manier om dit te bekomen is het gebruik van diagonalen: van linksonder naar rechtsboven als het kan, anders als het moet. De blikrichting verschilt van cultuur tot cultuur. In Japan leest men van rechts naar links en dat weerspiegelt zich ook in foto's, waar de diagonalen dan anders liggen.

Foto 11: de kracht van de diagonaal, benadrukt door het lichaam en de armen.

De grote uitzondering op het gebruik van diagonalen is dat van het waterpas: loodrechte lijnen moeten loodrecht blijven. Als de horizon scheef staat bij een zeelandschap, dan lijkt het of de zee leegloopt. En scheve muren mogen alleen zo worden afgebeeld als de architect werkelijk schuine muren heeft neergezet.

Het gebruik van een statief kan hier helpen. En er zijn handige waterpasjes te koop die je op een flitsschoen kan schuiven en die je assisteren om recht te doen aan wat recht is.

Bij de compositie houden we ook rekening met de graad van rommeligheid. Simpele strakke lijnen geven een heel ander beeld dan een chaotisch opgebouwde compositie. Eenvoud en herhaling stralen rust uit. Door uitsnijden kan men een onrustige foto ook weer doen winnen aan sereniteit en kalmte.

We weten nu iets meer over compositie. Maar al deze wetten, regels en voorschriften zijn niet in steen gebeiteld – dit boekje zou wel heel zwaar gaan worden.

Je mag dan ook geen schrik hebben om deze regels te overtreden en zelf te gaan experimenteren. In vele gevallen zal het resultaat nergens op lijken, maar een enkele keer kan je een enorme meevaller scoren. En wie weet, misschien ontwikkel je wel een heel eigen stijl, word je beroemd en multimiljonair. Herinner je dan wie je destijds heeft aangeraden te gaan experimenteren!

3.1.3 Dieptewerking en perspectief

Bij een landschapsfoto is het gebruikelijk om enkele voorwerpen (struiken, een rotsblok, een hek, ...) op de voorgrond mee te fotograferen. Op die manier krijg je een dieptewerking.

Foto 11: de fotografen achter het doel, zelfs al zijn ze onscherp, geven extra diepte aan het beeld

Een bijzondere vorm van dieptewerking wordt bereikt door perspectief. Hieronder verstaat men heel verschillende zaken.

Zo is er vooreerst het opnamestandpunt. Naargelang dit laag of hoog is gesitueerd, spreken we van kikker- of vogelperspectief. Bij kikkerperspectief (zeer laag bij de grond opgenomen) tonen de voorwerpen groot en dreigend. Mensen worden reuzen en hutjes kathedralen. Het omgekeerde zien we bij vogelperspectief: alles wordt klein en nietig.

Als je dit effect nog wil versterken, gebruik je best een groothoekobjectief. De vervorming die hierbij op korte afstand optreedt, zorgt voor spectaculaire beelden. We komen hier later uitgebreid op terug.

Foto 12 en 13: kikker- en vogelperspectief

In de tweede foto wordt het effect van het vogelperspectief enigszins teniet gedaan doordat de groothoeklens het hoofd buiten verhouding vergroot.

Er bestaat ook zoiets als luchtperspectief waarbij een landschap mistiger wordt naargelang het zich naar de horizon uitstrekt. Door dit heilig effect verbleken ook de kleuren in de verte. Dit wordt onder meer veroorzaakt door verstrooiing van ultraviolet licht en het is gemakkelijk tegen te gaan.

3.1.4 Oog voor de hoofdzaken

Vele mensen hebben last met het onderscheiden van hoofd- en bijzaken. En dat vinden we soms in hun foto's weer. Maar wat het zwaarst is, moet het zwaarst wegen.

Dat betekent dat we de belichting en het scherptevlak afstellen op het belangrijkste element in de foto, namelijk dat wat we willen benadrukken. Bij een portret zijn dat meestal de ogen. Maar een juwelier zal bijvoorbeeld de aandacht naar het juweel laten gaan, en het model minder scherp afbeelden.

Die hoofdzaken moeten ook in het aantal foto's worden weergegeven. Iedereen is akkoord dat bij een huwelijksreportage de meeste aandacht naar het bruidspaar moet gaan.

Een foto kan zo "gecomponeerd" worden dat de richting van de blik bijna magnetisch naar de hoofdzaak wordt getrokken. Zo krijgen we aangrijpende foto's.

Foto 14: niemand vraagt zich af naar wie de bliklijn hier wordt geleid.

3.1.5 Afsluitend

Over de compositie van een foto alleen kan een heel boekwerk worden geschreven. Maar dat is niet de bedoeling. Toch zijn er nog interessante onderwerpen die we mogelijk later aan bod laten komen. Een ervan is kleurcompositie. De verkeerde combinatie van kleuren kan een foto totaal ruïneren. Anderzijds kunnen kleuren elkaar versterken. Maar dan zitten we al bij de kleurenleer en daarvoor moeten we nog even wachten.

Misschien zullen enkele fotografen opmerken dat heel dit deeltje overbodig was. De meeste correcties kan je toch in postproductie uitvoeren? Je kunt een foto zodanig uitsnijden dat het belangrijkste element op een sterk punt van de gulden snede komt. En net zo goed kun je een diagonaal aanbrengen door het beeld met de computer te kantelen en daarna opnieuw te kaderen.

Maar dan zijn we bezig met beeldbewerken en niet met fotografie. En het is altijd beter – om niet te zeggen tijdbesparend – om al bij de opname te weten hoe het eindproduct er moet uitzien. Toveren met licht is goed. Weten waar het licht moet terechtkomen is beter. En weten hoe het belichte beeld er zal uitzien is het beste.